

ERMENİ SOYKIRIMI İDDİASI; ERMENİ DİASPORASININ ROLÜ VE STRATEJİSİ

ALLEGED ARMENIAN GENOCIDE; FUNCTIONALITY IN THE CONTEXT OF WESTERN AND ARMENIAN DIASPORA¹

РОЛЬ И СТРАТЕГИЯ АРМЯНСКОЙ ДИАСПОРЫ В ПРИТЯЗАНИИ АРМЯНСКОГО ГЕНОЦИДА

Recep Cengiz*

ÖZ

Başta sosyoloji, tarih, siyaset bilimi olmak üzere hemen hemen bütün sosyal bilimlerle ilişkisi olan Ermeni meselesi karmaşık ve çok faktörlü sosyolojik bir olgudur.

Osmanlı devletinin gerilemesini/dağılmasını takip eden süreçte etnik çatışmaya dahil olan unsurlar, ulus-devlet inşası, ulusal kimliğinin yeniden tanımlanması ve çoğunluk/azınlık ilişkilerinin niteliğinin belirlenmesini talep etmişlerdir. Türk-Ermeni çatışmasında Ermenilerin sosyal ve kültürel mirası, dili ve dini belirleyici unsurlar olmuştur. Osmanlı Devletinin çok etnikli yapısının bir ögesi olan Ermeniler, tarihsel ve kültürel varlık karakterlerinin eski ve yeni yorumu üzerinden tartışma ve çatışmaya devam etmektedirler.

Ermeni meselesine yönelik tartışmaların ABD ve Avrupa merkezli olması, hem dünyada mevcut egemen gücün bu merkezlere kaymış olmasına hem de Ermeni diasporasının söz konusu merkezlerde güçlü olmasına dayandırılabilir. Bu nedenle 1915 olaylarına ilişkin yapılan tartışmalar, Türkiye’de hem dış hem de iç toplumsal dinamikler açısından önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda Batı dünyasında Ermeni meselesinin nasıl tanımlandığı sosyolojik bir konu olmaktadır. Çalışma da bu amaca yönelik bir girişim olarak düşünülebilir.

Anahtar kelimeler: Etnisite, Siyaset, Soykırım, Diaspora, Medya

ABSTRACT

The Armenian issue, which is complex and multi-dimensional, is closely intertwined with almost all social sciences, particularly, sociology, history and politics.

In the period following the break-up / regression of the Ottoman Empire, groups taking part in ethnic conflicts demanded the formation of a nation-state, re-definition of national identity and determination of the properties of majority/minority relations. In the Turkish-Armenian conflict, the social and cultural heritage, language and religion of Armenians were decisive factors. Armenians, who were one of the multi-ethnic subjects of the Ottoman Empire, continue to fight over and discuss the old and new characteristics of their historic and cultural properties.

¹ . DOI: 10.17498/kdeniz.662

* Doç. Dr. Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi sosyal Bilimler Fakültesi Toplum Bilimleri Anabilim Dalı, e. Mail: sosyoloji1983@hotmail.com

That the debates on the Armenian issue are centered in the United States and Europe can be explained by the fact that the global political power has shifted to these centers and the current power of the Armenian diaspora is mainly settled there. For this reason, the debate about the events of 1915 in Turkey becomes important in terms of both external and internal social dynamics. In this context, how Armenian issue is defined in the Western world turns into a sociological matter. This study can also be considered as an attempt towards this goal.

Key Words: Ethnicity, Politics, Genocide, Diaspora, Media

АННОТАЦИЯ

Армянский вопрос, как много факторное социальное событие, имеет отношение к социологией, историей, политикой и почти со всеми социальными науками.

Все национальные элементы, после ослабления/распада Османской империи были втянуты в этнические конфликты, с целью создавать национальное государство, заново определить свой национальный статус, устоять отношения между национальным большинством с меньшинствами. В турецко-армянском конфликте определяемым элементом для армян стало социальное положение, культурное наследие, религия и язык армян. Армяне, являясь этнической частью Османской империи, исходя из прежних и нынешних подходов к истории и культурного наследия, по сей день продолжают конфликтовать.

Став центром для оспаривания армянского вопроса США и Европа, поощряло армянскую диаспору и по поводу этого, события 1915 года приняло особый характер для турецкого общества как внутри страны, так и за рубежом. В связи с этим, подходы западного мира к определению армянского вопроса, стали социологического характера. Статья является попыткой для разъяснения указанных подходов.

Ключевые слова: этнос, политика, геноцид, диаспора, медиа

1. Giriş

Ermenilerin dünyada hemen hemen altı-yedi milyon olduğu ve bunun yaklaşık üç milyonunun 1991'den beri Ermenistan Cumhuriyetinde yaşadığı tahmin edilmektedir. Geriye kalan yaklaşık 1.5 milyon Ermeni, eski Sovyetler Birliği içinde bağımsız olan ülkelerde ve 1,5 milyonu da ABD ve Avrupa ülkelerinde diaspora olarak bulunmaktadırlar. Günümüzde diasporanın odaklandığı en önemli ülke yaklaşık 800 bin kişi ile ABD ve 350–400 bin bireyle Fransa'dır. Ermenilerin Fransa'yı diğer Avrupa ülkelerine göre tercih nedenleri, Fransa'nın tehcir sonrası Osmanlı'nın önceki toprağı olan Suriye ve Lübnan'da etkin olmasına, 19. yüzyıldan beri bu ülkede diaspora Ermenilerinin aktif olarak bulunmasına ve Fransa vatandaşı Ermenilerden oluşan girişimci ve çalışan bir grubun bulunmasına bağlanabilir.

Diaspora Ermenileri Fransa'nın yanında etkin olarak ABD, Kanada ve Lübnan gibi ülkelerde de örgütlenmişlerdir. Bu nedenle de diasporanın Ermeni soykırım iddialarına yönelik bakış açısı ve tutumu, bu ülkelerde yoğunlaşmakta ve söz konusu ülkelerin bakış açıları ile örtüşebilmektedir. Daha açıkçası Ermeni diasporası söz konusu ülkelerde yine bu ülkelerin genel eğilimlerine dayanarak yüzlerce medya araçları ve sivil örgütlenmelerle iddialarını ispatlama gayretlerini sürdürmektedir.

Ermeni diasporasına yaslanan sivil örgütlenmelerden etkin ve kadim olanlardan bazıları, 1. “Armenian National Committee of America –ANCA-” (<http://www.anca.org/>).², 2. “Armenian National Institute”, 3. “Ermeni Dernekleri Forumu”, (<http://www.eraren.org/index.php?Page=Dergiler&IcerikNo=304>). 4. “**Armenian** National Institute –ANI-” (<http://www.armenian-genocide.org/>)³, 5. Zoryan Institute “Zoryan Enstitüsü” (<http://www.zoryaninstitute.org/about.html>)⁴, 6. Gomidas Institute “Gomidas Enstitüsü” (<http://www.gomidas.org/>)⁵, ve 7. Armenian General Benevolent Union –AGBU-” (<http://www.agbu.org/aboutagbu/default.asp>)⁶dir.

Ermeni diasporasının batı ile formal ve enformel ilişkilerini iki temel argüman üzerinden değerlendirebiliriz. Bunlardan birincisi Ermeni diasporası ve batının toplumsal ve coğrafi paydaşlığıdır. Bu bağlamda Ermeni diasporası, Ermeni soykırım iddialarına yönelik kavramsal ve kurumsal tüm alanlarda batı ile mutlak bir ittifak içinde olduğuna inanmakta ve güvenmektedir. İkincisi ise hem batının hem de Ermeni diasporasının Türk tarafına yönelik sosyal ve teritoryal bakış açılarının örtüşmesidir. Bu bağlamda Ermeni diasporası, batının Türklere yönelik dinsel ve ahlaki bakış açısından tarihsel ve iktisadi bakış açısına kadar tüm sosyolojik unsurlar içinde kendisiyle benzeştiğini düşünmekte ve bu algıdan hareket etmektedir. Söz konusu iki temel argüman üzerinden değerlendirildiğinde Ermeni soykırımı iddiaları hem Ermeni diasporası hem de batı için ortak bir enstrüman olmaktadır. Ermeni soykırım iddiaları, Ermeniler ile batının birlikte yürüttükleri Türkiye’den tazminat ve toprak talebine dayanan bir proje olarak görünüm kazanmaktadır.

Makalede “batı” kavramı ile ABD, Kanada ve Avrupa ülkeleri kast edilmektedir. Çalışmada ifadelerin kısa olmaları maksadıyla; Türkiye Cumhuriyeti yerine Türkiye, Azerbaycan Cumhuriyeti yerine Azerbaycan, Ermenistan Cumhuriyeti yerine Ermenistan ifadelerinin kullanılması uygun bulunmuştur. Araştırma yaygınlığı, etkinliği ve kolayca

²Armenian National Committee of America –Amarika Ermeni Ulusal Komitesi-“ANCA, ABD’de çalışmalar yürüterek Ermenistan’a yardım yapılmasını 1915 olaylarının soykırım olarak adlandırılmasını, dünyanın farklı ülkelerinde Ermeni ön kabullerinin yaygınlaştırılması çalışmaları içinde bulunmaktadır. ABD Temsilciler Meclisinin Türkiye’ye karşı soykırım önergesi hazırlamasında “ANCA” önemli derecede rol oynamıştır. Örgüt 1915 olaylarını soykırım olarak nitelendiren çalışmalarını sürdürmeye devam etmektedir.

³ **Armenian** National Institute (ANI) -Ermeni Ulusal Enstitüsü-, 1997 yılında Washington’da kurulmuştur. Ermeni Soykırımı iddiaları ve Ermeni kimliği ile ilgili çalışmalar yürütmektedir.

⁴ ABD ve Kanada merkezli çalışmalarını sürdüren **Zoryan Institute** -Zoryan Enstitüsü, Ermeni siyasi görüşlerini aktif hale getirme merkezi olarak işlev görmektedir. Söz konusu Enstitü özellikle Yahudi asıllı bilim adamlarının Ermeni Soykırımı tezlerini savunmaları için işbirliği ve destek ortamı sağlamaktadır. ABD, Kanada ve diğer ülkelerde Ermeni Soykırımı üzerine araştırma yapanlara burs desteği sağlamaktadır. Bkz.

⁵ Merkezi İngiltere’nin başkenti Londra’da bulunan **Gomidas Institute** -Gomidas Enstitüsü-, Ermeni Soykırımı tezlerini İngiliz belgeleri desteği ile savunma çalışmalarını yürütmekte ve bu yönde Osmanlı Arşiv belgelerini derlemektedir. Enstitünün hedefi Anadolu’dan ayrılan Ermeniler için tazminat yollarını aralamaktır.

⁶ Ermeniler arasında sosyo-kültürel işbirliği ve dayanışmayı amaçlayan AGBU (The Armenian General Benevolent Union), tarihsel olarak 1906 yılına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. AGBU I. Dünya savaşı esnasında göç eden Ermenilerin yerleşmeleri, barınmaları ve acil ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmuştur. Günümüzde dünyanın her yerinde Ermeni işadamlarının desteği ile aynı yöndeki çalışmalarını sürdürmektedir.

ulaşılabilirliği nedeniyle genel yapısı itibarıyla; internet üzerinden yayın yapan bilgi ve belgelere dayanmaktadır. Araştırma çerçevesinde basılı yayınlarda mümkün olduğunca başvurulmaya çalışılmıştır.

2. Ermeni Diasporasının Ermeni Soykırım İddiaları Bağlamında Yürüttüğu Strateji

Diasporanın sözlük anlamına bakıldığında onun yunanca "serpilmiş tohumlar" anlamına gelen dia-spora kelimelerinin birleşmesinden oluştuğu görölmektedir. Ancak genel olarak Anavatan'ından uzakta yaşayan bir milletin bireylerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Diaspora'nın sosyolojik anlamı "farklı topraklara dağılan göçmen topluluklar" olarak ifade edilebilir. Örneğin Türk diasporası, Ermeni diasporası ve Hint diasporası bu durumun tipik öğeleri olarak söylenebilir. Diaspora kavramı, özellikle 20. yüzyıl ve sonrasında Filistin dışında yaşayan Filistinliler daha sonra da İsrail'in dışında yaşayan Yahudiler için kullanılmaya başlanmıştır. 1980'li yılların sonlarından itibaren özellikle Avrupa ölkelerinde ve ABD'de yapılan bütün yayınlarda Ermeni Diasporası kavramının kullanıldığını görüyoruz. Osmanlı devletinin güvenliği sağlama gerekçesi ile Ermenileri tehcire tabi tutması diasporasının yeniden oluşmasına ve güçlenmesine imkan sağlamıştır. Bu bağlamda oluşan Ermeni diasporası özellikle ABD'de ve Fransa'da, sosyo-kültürel açıdan güçlü ve organize grupları oluşturmaktadırlar. Söz konusu diasporanın kendine özgü tarihsel bir serüvene, soruna ilişkin söylem ve eylemlere sahip bir karakter sergilediği söylenebilir.

Ermeni diasporasının soruna ilişkin söylem ve eylemlerine bakıldığında kısaca şunlar söylenebilir. Bunlardan birincisi, Ermenilerin, soykırım iddialarının merkezine "tehciri" yerleştirmiş olmalarıdır. Böylece Ermeniler bu söylemden yola çıkarak "bir taşla iki kuş vurmayı" hedeflemektedirler. Bunlardan birincisi, Osmanlı devletinin Ermenilerin oluşturduğu etnik şiddete karşı tedbirini yadsıyarak Osmanlı devletinin seçilmiş zaferlerinden biri olan Anadolu'nun kurtuluşuna yönelik girişimi yadsımak, ikincisi ise Ermenilerin "seçilmiş travmasını" gizleme yada yönünü değiştirme olarak söylenebilir. Ermeni diasporasının soruna ilişkin söylem ve eylemlerinin ikinci aşaması ise ABD, Avrupa ve dünyanın değişik toplulukları tarafından 1915 olaylarını hem formel hem de enformel bağlamda "soykırım" olarak görölmesini sağlamaktır. Örneğin, 1991 yılında "Ermeni soykırım iddialarını gerçek olarak tanımlayan" bir anayasa ile Bağımsız Ermenistan Cumhuriyetinin ilan edilmesi ve Fransız parlamentosunun "soykırımı" onaylamasının ardından da "soykırım olmamıştır" demeyi cezalandırma yönünde yasal düzenlemeye girişmesi ve ABD Kongresine soykırımın tanınması için yasa teklifinin sunulması bu bağlamda değerlendirilebilir. ABD ve Fransa gibi batı ölkelerinin dışında dünyanın birçok ölkesi de Ermeni meselesine özel ilgi duymaktadır. Bunun tipik örneklerinden biri, İsraililerin, **Ermeni** soykırımı iddiası üzerinden Türkiye ile uzun vadeli bir çatışmanın ideolojik hazırlığı içerisinde bulunmasıdır.

Ermeni diasporası, Ermeni soykırım iddialarını analitik olarak birbirinden ayırabileceğimiz üç başlık altında yürütmektedir. Bunlar; *1.Diaspora Ermenilerinin Ermenistan Cumhuriyetine etkisi. 2.Diaspora Ermenilerinin Batı Ölkelerine etkisi 3. Diaspora Ermenilerinin Türkiye'ye Etkisi.* Bunları kısa kısa açıklarsak şunları söyleyebiliriz.

2.1. Ermeni Diasporasının Ermenistan Cumhuriyetine Etkisi

Ermeni diasporasının Ermenistan Cumhuriyetine yönelik tutumu, analitik açıdan siyasi, iktisadi, hukuki, dini, ahlaki gibi bir dizi başlık altında hem iç hem de dış sosyal ilişkilerine yönelik olarak ele alınabilir. Diasporanın söz konusu ilişkiler ağının bir yönünü oluşturan Ermenistan Cumhuriyetine etkisi; dayatma, ikna, yönlendirme ve manipülasyon da dahil gönüllü bir işbirliği ve bunların oluşturduğu iç içe geçmiş sosyal ilişkiler ağı olarak düşünülebilir. Bunun tipik örneklerden birincisi siyasi partiler ve bunların faaliyetleri ile ilgilidir. Örneğin diaspora partileri olarak bilinen Ermeni Devrimci federasyonu (Taşnak), Sosyal Demokrat Hıncak Partisi ve Liberal Demokrat Partisi (Ramgavar) sadece Ermenistan'da örgütlenerek siyasi hareketliliğini sürdürmüyüp diasporanın bulunduğu bölgelerde de siyasi hareketliliğe dahil edilmektedir. Bu bağlamda Ermeni diasporasının Ermenistan Cumhuriyeti'nin iç politika alanında etkili bir konuma sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Diasporanın üzerinde durduğu bir başka husus, sanayi ötesi çağı yaşayan ABD ve Fransa gibi ülkelerden Ermenistan'a göçü teşvik etmek ve Ermenistan'dan göçü önlemek için yardım konseri, yardım gecesi, müzayede veya yardım çağrıları düzenlemesidir. Bunun tipik örneği Rusya Federasyonundan Büyük Britanya'ya Arjantin'den İran'a kadar geniş bir coğrafyada Ermenistan ve Karabağ'da yürütülen bazı projeler için toplanan 22.661.372 \$ aşan yardım paralarıdır. (<http://www.armenianweekly.com/2013/12/03/>)⁷

Hem batıdan Ermenistan'a göçün teşvik edilmesi hem de Ermenistan'dan batıya dönük göçün önlenmesi girişiminin arka planında işgal edilen Azerbaycan toprağı olan Yukarı Karabağ bölgesinin de dahil olduğu topraklar üzerinde demografik olarak güçlü bir Ermenistan coğrafyasının oluşturulması yer almaktadır. Aynı şekilde Ermenistan Diaspora Bakanlığının Suriyeli Ermenilerin Ermenistan'a girişini ve burada yaşamasını kolaylaştıran değişikliklerin yapıldığını belirtilmesi, Suriye'de yaşanan iç çatışmadan çıkarılan Ermenilerin Ermenistan'a nakledilmesinde gösterilen hassasiyetin tipik bir göstergesidir. Ermenistan Diaspora Bakanlığının Suriyeli Ermenilerin eğitim ve sağlık meselesinin çözülmesini istemesi, iş adamlarına Ermenistan'da kendi işini kurmak için 500 bin dolara kadar düşük faizli krediler verilmesi ve Aştarak şehrinde onlar için yeni bir mahallenin tesis edilmesi söz konusu hassasiyetin ve güçlü bir Ermeni coğrafyasının oluşturulması için başka bir örnek olarak sunulabilir. (http://www.ermenihaber.am=1&menu_id=9&news,22/5/2013) Söz konusu hassasiyetin tipik örneği, "Ameria Group, Armenia's Leading Business Advisory Services Provider" in Suriye'den Ermenistan'a ve Yukarı Karabağ'a göç eden Ermenilere elli bin dolar yardımda bulunmasıdır. Söz konusu girişimi sadece ekonomik gelişme olarak düşünmeyip Ermenistan'ının Azerbaycan yada başka ülkelerle yaşayabileceği çatışmaya yönelik kısa, orta ve uzun vadede olası bir mevzi ve güç dengesi olarak kabul görüldüğünü söylemek mümkündür. (<http://asbarez.com/106837/ameria-armenia-business-advisory-group-donates-50000-to-armenian-fund/>)

Sosyolojik olarak diaspora Ermenilerinin Ermenistan'dan batı ülkelerine göçü engellemek ve batıdan Ermenistan'a olan göçü teşvik konusundaki tutumları, politik ve askeri bağlam içinde radikal bir söylemin ve eylemin tipik bir göstergesi olarak

⁷ Russian Federation: \$12,350,000, U.S. Western Region: \$2,000,000, France, Germany, Switzerland, Netherlands, Greece, Belgium (Phoneathon): \$1,984,000, Armenia: \$1,642,372, Switzerland (private donation): \$1,250,000, Artsakh: \$1,000,000, U.S. Eastern Region: \$1,000,000, Argentina: \$700,000, Toronto, Canada: \$225,000, Brazil: \$170,000, Montreal, Canada: \$120, 000, Great Britain: \$100,000, Lebanon: \$94,000, Iran: \$60,000, Austria: \$10,000

yorumlanabilir. Ermeni diasporası söz konusu göç ile ilgili gerçek sosyolojik sebepleri ve sonuçları öterek ve sübjektif bir değerlendirme yaparak, sözü edilen göç durumunu iki yönlü manüpile etmektedir. Bunlardan birincisi göçün müsebbibini, Ermenistan'a ambargo uygulayan Türkiye ve Azerbaycan olarak göstererek politik bir çıkarım gerçekleştirmek ikincisi ise Ermenistan'ın savaş yanlısı ve savaş kışkırtıcılığı yapan söylem ve eylemlerini gizleme olarak varlık kazanmaktadır.

Ermenistan'dan dışa doğru gerçekleşen göçten diaspora Ermenilerinin duyduğu kaygı, bir demografik ve iktisadi kaygı yerine siyasi ve askeri bir kaygı olarak varlık kazanmaktadır. Göç, olası bir Azeri-Ermeni çatışmasında demografik bağlamda bir mevzi kazanma hesabı olarak düşünülmektedir. Kısaca diaspora Ermenileri, Kafkasya'da ve onun şahsında bölgede kapsamlı bir savaş hazırlığı içinde gözükmektedir. Ermeni gruplar, göç meselesine bugün ve gelecekte sürdürülecek olan savaşın bir unsuru olarak bakmaktadırlar. Ermenistan'dan dışarıya olan göçün Ermenistan için ulusal bir tehdit olduğuna yönelik belirleme, Mayissian tarafından kaleme alınan "Armenia's 'Silent' National Security Threat" (Ermenistan'ın sesiz ulusal güvenlik tehdidi) adlı makalesinde gözükmektedir. Ona göre, 2012 yılının ilk dokuz ayında 97,000 kişi Ermenistan'dan ayrılmıştır. Yine son 20 yıl içinde hemen hemen bir milyon insanın ülkeyi terk etmesi ülkenin gizli ve sessiz bir tehdit ile baş başa olduğunu göstermektedir. (Bkz. <http://www.armenianweekly.com/2013/01/03/mayissian-armenias-silent-national-security-threat>)

Diaspora Ermenilerinin Ermenistan'ın iç politikasına müdahaleye yönelik tipik örneklerden bir diğeri ise diaspora Ermenilerinin Ermenistan devletinin soykırım politikasını yetersiz bulması hatta soykırım iddiaları ile ilgili politikaları sulandırmakla suçlamasıdır. Ermeni diasporası sadece Ermenistan Cumhuriyeti'nin iç politikasında değil aynı zamanda onun dış politika alanında da etkili bir konuma sahiptir. Ermenistan Cumhuriyeti'nin başta Türkiye ve Azerbaycan'a yönelik olumsuz tutumu ve diğer ülkelere dönük politik ilişkileri, Ermeni diasporasının etkisi altındadır. Örneğin Türkiye-Ermenistan arasında imzalanan protokollerin işlevsiz hale gelmesinde diasporanın etkisi göz ardı edilemeyecek kadar önem arz etmektedir. Zira diaspora protokollerin imzalanması üzerine Ermenistan'a yaptığı ekonomik yardımları kesme tehdidinde bulunmuştur. (<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/12665988.asp>)⁸ Benzer şekilde Ermenistan Cumhuriyetinde medya araçlarının yayın politikaları da diaspora Ermenileri tarafından belirlenmektedir. (<http://www.eraren.org/index.php?Page=Dergiler&IcerikNo=37>) Yayın sürekliliğini sağlamak için bazı gazetelerin süsbanse edilmesi bu durumu doğrulamaktadır. Aynı şekilde diasporanın girişimleri ile Ermenistan'da kurulan Fransız Üniversitesi, Ermenistan'a eğitim-öğretim, yönetim, meslekler ve akademik bir duruş bağlamında bir etki olarak değerlendirilebilir. (http://tr.wikipedia.org/wiki/Ermenistan_Frans%C4%B1z_%C3%9Cniversitesi)⁹

⁸ Ermeni diasporasının, Türkiye ile Ermenistan arasında diplomatik ilişki kurulması ve geliştirilmesine ilişkin imzalanan protokollere olumlu bakmaması "Merkezi Erivan'da bulunan Arminfo ajansının haberine göre, İsveç'teki Ermeni Federasyonu Başkanı Vahagn Avediyanyan, söz konusu protokollerin Ermenistan ile diaspora arasındaki ilişkileri "parçaladığını" ifade ederek, "protokollerin imzalanmasından sonra, diasporanın atacağı ilk adım, Ermenistan'ı finanse etmeyi durdurmaktır" dedi.

⁹ Ermenistan'daki Fransız Üniversitesi, 2000 yılında kurulan yönetim geliştirme Avrupa vakfının (EFMD) organıdır. (EFMD) yönetim alanında mükemmellik rütbesi sağlayan bir eğitim kuruluşudur. Üniversite mezunlarının yaklaşık %80'i kendi meslek alanlarında çalışmaktadırlar".

2.2. Ermeni Diasporasının Batı Ülkelerine Etkisi

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisini anlayabilmek sadece Ermenilerin Türklere karşı duruşunu anlamakla değil aynı zamanda batı dünyasının Türklere karşı tarihsel bakışını bilmekle mümkündür. Bunun tipik göstergesi, Ermenilerin Türklere tarihsel ilişkileri ve soykırım iddialarıyla ilgili yaklaşımlarında batının 1915 olaylarındaki tutumunun günümüzdeki duruşundan farklı olmamasıdır. 18.yy başında Avrupa’da Ermeni lobilerinin ve medyanın Ermeni söylemlerini savunan fakat Osmanlı demeçlerine yer vermeyen yayınlar yapmaya başlamış olmaları bu durumun tipik bir örneğidir. Aynı tarihlerde İsviçre’de Ermeniler tarafından “Hınçak” komitesinin İngiltere’ye taşınması ve Fransa’da Güneydoğu Anadolu’da ekonomik, askeri ve siyasi çıkarları için “Ermeni lejyonları” oluşturma gayretleri bu bağlamda değerlendirilebilir. (<http://www.dallog.com/kultur/kavramlar/vilayetisitte/htm>) Batı dünyasının Türklere üzerine tarihsel ve sosyolojik bakış açısını bilen ve bu bakış açısını bir ortak fırsata dönüştürme gayretinde olan Ermeni diasporasının, çalışma alanını sürdürebilecek mükemmel bir sosyal hayat alanı bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede diasporanın etkisinin doğrudan batıya, dolaylı olarak ise batı üzerinden hem Azerbaycan topraklarının işgalini meşrulaştırma hem de soykırım iddialarına bağlı olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin toprak bütünlüğünün tartışılması amacıyla yönelik olduğu söylenebilir.

Ermeni diasporası, bulunduğu ülkenin varlık karakteri içinde bütün araçları, siyasi söylemlerini aktarmak amacıyla yönelik olarak yönetmektedir. Bu amaçla Ermeni diasporası batı ülkelerinde iç içe geçmiş iki amacı gerçekleştirme gayreti içindedir. Bunlardan birincisi bulunduğu toplumlarda kamuoyunu “soykırım” iddiasının gerçek bir tarihî olay olduğuna ikna etmektir. İkincisi ise kamuoyu etkisi altında buldukları ülke parlamentolarına, senatolarına, hükümetlerine, belediye meclislerine, kısacası devletlerin bütün organlarına baskı yaparak ilgili ülkelerde “soykırım”ın resmî bir söylem olarak tanımlanmasını ve bunun tarihî bir gerçek olarak algılanmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda Ermeni diasporasının bulunduğu toplum ve devletlerin etki altına aldığı alanları kısa kısa açıklayacak olursak şunları söyleyebiliriz;

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **birincisi**, diasporanın bulunduğu ülkelerde kamuoyunu “soykırım” iddiası hususunda Türkiye Cumhuriyeti’ni haksız/suçlu gösterme çabasıdır. Bu çabada temel amaç hem Türkiye Cumhuriyeti’nin devlet politikalarını olumsuzlama hem de Ermenilerle birlikte başka uluslarında negatif bakış açısı oluşturmasını tasarlamaktır. Örneğin Fransa Ermeni diasporası sadece Ermenistan Ermenilerini ve diğer diaspora Ermenilerini Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı düşmanca duygular içinde büyütme ve etkileme gayreti içinde olmakla kalmayıp, başta buldukları toplumların kamuoyunu da “soykırım” sözcüğü ile Türkiye aleyhine yönlendirmektedirler. Türkiye ile Fransa ve AB arasında zaman zaman “soykırım iddialarından” dolayı ortaya çıkan gerilim bu durumun tipik bir göstergesidir. Fransa bağlamında kamuoyunda Ermenilere karşı toplumsal düzeyde bir sempati ve yakınlaşma olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumun tipik örneği Michel Manoukian’ın Fransa’da tarihsel bir efsane olarak kabul edilmesidir.¹⁰

Bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Ermenistan_Frans%C4%B1z_%C3%9Cniversitesi

¹⁰ 15 yaşının üzerindeki bütün Fransızlar bu ismi duymuşlardır. Nazi işgali sırasında işbirlikçi Vichy hükümetinin öldürdüğü ve bunu ‘Kırmızı Afişlerle’ (Affiche rouge) duyurduğu bu Ermeni

Ermeni diasporasının etkisi hususunda belirtilmesi gereken bir diğer nokta, Ermeni soykırım iddiasının tanınmasını savunan diasporanın başka etnik kökenlere mensup kişilerle birlikte hareket edip çeşitli soykırım icat edilmesi sürecinde rol oynamalarıdır. Ağustos 2010 tarihinde Avustralya'nın Sidney kentinde yer alan Bonnyrigg Park'ta "Asuri Soykırım Anıtı" ve Erivan'da benzer bir anıtın inşasının planlanması belediye meclislerine etki olarak değerlendirilebilir (<http://www.turkishny.com/headline-news/2-headline-news/36078-sidneyde-asuri-soykrm-ant-acld>, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2011). İddia edilen benzer soykırım anıtlarının Fransa'da bulunan Sarcelles, Saint-Brice gibi yerlerde açılması da bu sürecin unsurlarını oluşturmaktadır. Söz konusu anıt dikme girişimlerinin Avrupa sınırlarını aşarak Diyarbakır, Van, Hakkari ve Tur Abdin¹¹ gibi yerleşmelerle Türkiye'ye getirilme planı, diasporanın etkisine verilebilecek bir başka örnek olarak değerlendirilebilir. (<http://www.seyfocenter.com/index.php?sid=10&aID=366>)¹²

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **ikincisi**, Ermeni diasporasının batı ülkelerinde Ermeni soykırımı iddialarını içeren çalışmalarını belgesel filmlerden gazetelere kadar geniş bir iletişim alanına dayandırmış olmasıdır. Örneğin, Le Monde, Libération, Le Figaro, hatta Le Canard Enchaîné gibi kamuoyunda etkili gazetelerde, ülkesel ve bölgesel televizyonlarda, radyolarda sık sık Ermeni soykırımı iddialarına yönelik yayımlar yapılmakta, konferanslar düzenlenmekte, broşürler, kitaplar, dergiler ve makaleler yayınlanmaktadır. (<http://www.eraren.org/index.php?Lisan=Dergiler&IcerikNo=304>) Ermeni diasporasının güçlü olduğu Fransa'da onlarca Fransızca kişisel veya kurumsal internet sitesi vasıtası ile soykırım iddialarının tanıtılması bunun tipik göstergeleridir.

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **üçüncü** alan ise siyasi partileri (Kanada'da "Muhafazakâr Parti", Belçika'da, "liberal Parti" Hollanda'da "Hıristiyan Birliği Partisi", Bulgaristan'da "ATAKA Partisi"), (<http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=Dergiler&IcerikNo=304>) belediye başkanlarını, milletvekillerini, bakanları, seçimlere aday olanları, Ermeni soykırımı iddiası konusunda yönlendirmeye ve ikna etmeye çalıştığı siyasi alandır.¹³ Bu bağlamda Ermeni diasporasının Batı ülkelerinde "soykırım"ın tanımlanmasını ve bunun tarihî bir gerçek olarak algılanmasına yönelik etkisine, Fransa meclisinin başını çektiği batı ülkelerinin birçoğunda "soykırım" yasasının çıkarılmış olması ve bu yönde daha ileri girişimlerin sürdürülmesini gösterebiliriz. Örneğin, Soykırım yasasından sonra soykırımı inkar yasasının tartışılması AB genelinde Türkiye'nin cezalandırılmasının talep edilmesi söz konusu girişimin sürdürülmesi anlamına

asılı komünist direnişçi Fransızların bilinçaltında özgürlük, direniş, kahramanlık ve şehit olmak gibi pozitif kavramlarla özdeşleşmiştir. Dikkat edilirse başta adı geçen Manoukian olmak üzere bütün bu kişiler Ermeni oldukları için değil yaptıkları şeyler sebebiyle Fransa'da popülerdirler, dolayısıyla bu kişilere karşı duyulan münferit sempati bütün bir topluma dolaylı bir yoldan yansımaktadır.

¹¹ Süryani etnik grubun yaşadığı Türkiye ile Suriye arasında Mardin şehri sınırları içinde yer alan bir bölgenin adı

¹² "...30 Ekim 2011 (Saint-Brice, Paris) – 20 binin üzerinde Asur-Keldani-Süryani'nin yaşadığı Fransa'da Seyfo soykırımı anısına yeni bir anıt dikildi. 2006'da, ilk resmi anıtın dikildiği ve Asuri-Keldani- Süryani'lerin başkenti olarak bilinen Sarcelles'den sonra, Saint-Brice belediyesi de tarihi bir karar alarak, 1915 soykırımında hayatını kaybeden Asuri-Keldani-Süryani'lerin anısına bir anıt dikme kararı aldı. Belediye Başkanı Sayın Alain Lorand'ın Fransa'da faal olan Fransa Asur-Keldani Derneği (AACF) ve Fransa Asur-Keldani Birliği (UACF) ile gerçekleştirdiği görüşmeler sonucu Saint-Brice belediye binasının bulunduğu parkta bir anma ve açılış töreni gerçekleştirildi."

¹³ Samim AKGÖNÜL, Fransa Ermeni Toplumu ve Türkiye: Propaganda ve Lobcilik, *ERMENİ ARAŞTIRMALARI*, Sayı 5, Bahar 2002,

gelmektedir. Hatta söz konusu düzenlemeyle, AB'nin 2007 yılında kabul ettiği "İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığıyla Mücadeleye İlişkin Çerçeve Kararı" kapsamında Türkiye'ye fiili müdahalenin kapısını aralayan bir sürece adım atmanın hesapları yapılmaktadır.

Başta Fransa Ermeni diasporası olmak üzere Ermeni tarafı, siyasi bağlamda Avrupa Birliğini Türkiye'ye karşı güçlü bir baskı organı olarak keşf ettiklerini düşünmektedirler. Bu yüzden de hem Avrupa Komisyonu'na (Brüksel) hem de Avrupa Parlamentosu'na (Strazburg) Türkiye'ye yoğun baskı yapmaktadırlar. Bu baskının amacı Komisyonun ve Parlamentosunun Türkiye'nin adaylığına vazgeçilmez önkoşul olarak "soykırım"ı tanımamasını sağlamaktır. Avrupa Parlamentosu'nun kabul ettiği son raporla bu talep gerçekleşmiş gözükmektedir. Zaten 2015 yılı içinde AP, Ermeni soykırım iddialarını bir gerçeklik olarak kabul etmiştir.

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **dördüncü** alan ise sivil örgütlerdir. "Fransa Ermeni Doktorlar Birliği" ve "Ermeni Meslekler Arası Grubu", "Ermeni Millî Hareketi", "Toprak ve Kültür Derneği" yardımlaşma dernekleri, spor kulüpleri, dans grupları, kültür dernekleri ve mesleki birlikler bu ağın önemli sivil örgütlenme bölümünü oluşturmaktadır. ABD'de binden fazla Ermeni kuruluşunun faaliyet göstermesi ve diaspora kurumlarına her yıl çalışmaları için milyarlarca dolar ödenek ayrılması bu duruma tipik bir örnektir.

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisinin **beşinci** alanı ise hukuk mücadelesinin yürütülmesi bağlamında ulusal ve uluslar arası mahkemelerin etki altına alınabilmesi çabasıdır. Bu durumun açık göstergesi, resmî olarak "soykırım"ın tanımlanmasını müteakip uluslar arası mahkemelerden Ermenilerin lehine kararların çıkarılmasını sağlamaktır. ABD'de Ermenilerin Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Ziraat Bankası ve Merkez bankası'na açtıkları davalar bunun örneklerindedir. Bu bağlamda Ermenilerin uluslar arası mahkemelerden kendi lehlerine kararlar alabilmesini "soykırım" iddialarının gerçekmiş gibi kabul görmesine bağlı olduğunu bilmekte ve bu yönde girişimlerini sürdürmektedirler.

2.3. Ermeni Diasporasının Türkiye'ye Etkisi

Ermeni diasporası, Ermenistan ve batı ülkelerinde ve dünyanın değişik toplumlarında yaptıkları çalışmalara paralel olarak Türkiye'nin toplumsal farklılıklarını oluşturan unsurları da Ermeni soykırımı iddiasının bir gerçeklik olarak kabul görmesi yönünde etkilemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Ermeni diasporasının, Türkiye'de **a. alt kültür gruplarını, b. dini azınlıkları, c. akademik ve siyasi çevreleri ve d. medya araçlarını, yönlendirerek, ikna ederek ya da manipüle ederek yönettiğini söyleyebiliriz. Bunları kısa kısa açıklarsak şunları söyleyebiliriz;**

a. Ermeni diasporasının Türkiye'de **alt kültür gruplarına** etkisi bazen gizli bazen açık bir içerikte Türkiye'nin iç toplumsal dinamiklerine yönelik manipüle etme biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bunun tipik göstergesi, Türkiye'de yaşayan ayrılıkçı Kürtler ve bazı Alevi-Bektaşî unsurların söylem ve eylemlerinin Ermeni diasporasının öylem ve eylemleriyle örtüşen karakter sergilemesidir. Bu bağlamda Ermeni diasporasının, Türkiye'nin söz konusu toplumsal farklılıklarını Ermeni soykırımı iddiasının bir gerçeklik olarak kabul görmesi yönünde araçsallaştırdığını söylemek mümkündür.

Söz konusu alt kültür gruplarının manipülasyonuna ve yönlendirilmesine ilişkin çok sayıda makale, röportaj ve basın açıklaması bulmak mümkündür. Örneğin "Kürtler için istediğim şeyi Ermeniler için istiyorum", "bu topraklar sadece Türkler ve Kürtlere ait değil aynı zamanda Ermeniler, Asuriler ve Keldanile aittir" (<http://www.armenianweekly.com/>

2011/10/29/demirbas/) diyen Abdullah Demirbaş'ın açıklamaları ve PKK'nın sorumlularından olan Zübeyir Aydar ile Yannis Kanakis'in yaptığı mülakatta, Aydar'a yöneltilen "Ermeni soykırımına Kürtlerin karışmış olduğunu kabul ediyor musunuz?" sorusuna "Ermeni soykırımına Kürtler katılmıştır, geçmişin değiştirilmesi ve kimsenin olumsuz gerçekleri reddetme hakkı bulunmamaktadır" şeklinde verdiği cevap, Ermeni diasporasının Türkiye'de **alt kültür gruplarına** etkisi olarak değerlendirilebilir. (Elettherotipia. 13 Şubat 2007) Bu bağlamda söz konusu unsurların söylem ve eylemlerini, Ermeni soykırımı iddiasının tarihselliği ve sosyolojik yönü itibarıyla bir gerçeklik olarak kabul edildiği yönünde algılayabiliriz. Yani söz konusu algı, hem Ermeni soykırımının, Kürtler tarafından gerçekleştirilmiş bir olay olduğuna hem de Ermenilerin kadim toprak iddiasının gerçekliğine vurgu yapmış olmaktadır. Aynı şekilde Hrant Dink'in ölümünün yedinci yıldönümünde Türkiye'de tutuklu olan PKK lideri A. Öcalan'ın "Ben Ermeni halkının değerli çocuğunun mücadelesini ve kardeşimiz Hrant'ı selamlıyorum. Ben kapsamlı bir mektupla Ermeni vatandaşlarımızı anmak istiyorum ve Hrant'ın ölüm yıldönümü için mektubun hazır olmasını umuyorum," biçiminde verdiği tepki Ermeni diasporasının Kürt etnisitesi üzerinde oluşturduğu etki olarak düşünülebilir. (<http://asbarez.com/118351/jailed-kurdish-leader-commemorates-dink-murder/> 13 Ocak 2014)

Benzer şekilde 1909 Adana olaylarının yüzüncü yıldönümü nedeniyle kaleme alınan bir makalede Osmanlı devletine güven duymadıkları için silahlarını teslim etmeye yanaşmayan fakat meclisin silahsızlandırma kararı gereği silahlarını teslim eden Ermenilerin durumunun, Türkiye'de faaliyet gösteren ayrılıkçı terör örgütü PKK'nın silah bırakması konusuyla birlikte ele alınmasını ve iki olayın birbirine benzetilmesi yönündeki beyanları (Etyen Mahçupyan, Taraf, 01.05.2009) ve Yunanistan'da yaşamını yitiren ve Diyarbakır'da toprağa verilmeyi vasiyet eden Ermeni asıllı sanatçı Adram Tigran'ın cenazesinin Türkiye'ye getirilmesi girişiminin dönemin Diyarbakır belediye başkanı tarafından dile getirilmiş olması. (<http://www.milliyet.com.tr/>)¹⁴ benzer durumun en tipik örnekleridir.

Hrant Dink'in ölümünün 7. yıl dönümünde Ermenice ve Türkçe, "Hepimiz Hrant'ız, hepimiz Ermeniyiz" ve "Unutmadık, unutturmayacağız" gibi yazılı pankartların ve "Faşizme inat kardeşimsin Hrant", "Hepimiz Hrant'ız, hepimiz Ermeniyiz", "Yaşasın halkların kardeşliği", "Katil devlet hesap verecek", "Bu daha başlangıç mücadeleye devam", "Biz bitti demeden bu dava bitmez" gibi sloganlarının atılması, Ermeni diasporasının Türkiye'de alt kültür gruplarına etkisi olarak nitelendirilebilir. (<http://www.firatnews.com/news/guncel/onbinler-katliamin-7-yilinda-da-hepimiz-hrantiz-dedi.htm>, 19.01.2014)

Ermeni diasporası ve batı dünyası, Ermeni soykırımı iddialarını gerçek olarak algılayan PKK ve onun yaslandığı Kürt gruplarla Türkiye'nin bölünebilirliğini ve işgalinin mümkünlüğü üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla Ermeni diasporası ve batı

¹⁴ Osman Baydemir (Diyarbakır Büyükşehir belediye Başkanı-2010), Adram Tigran'ın Ahmet Arif, Yılmaz Güney, Nazım Hikmet gibi çok büyük bir değer olduğunu söyledi. Tigran'ın Diyarbakır'dan 'Şanına yakışır' bir şekilde uğurlamak istediklerini belirten Baydemir, "Diyarbakır halkının yapacağı tek şey şanına emeğine yakışır son uğurlamayı gerçekleştirmek ve bağrına basmaktır. Demirtaş (DTP eş başkanı-2010), cenazenin Türkiye'ye getirilmemesi durumunda Diyarbakır'da çeşitli anma törenlerle sanatçıya son görevlerini yerine getireceklerini söyledi. <http://www.milliyet.com.tr/>

dünyasının PKK ile ilişkisini, sadece masum bir siyasi, teknik ve finansal destek olarak nitelendirmemiz mümkün değildir. Söz konusu ilişkiler “dostumdur düşmanımın düşmanı” sözü üzerinden geliştirilerek “Batı Ermenistan” olarak nitelendirilen toprakların Ermenistan’a dahil edilmesi amacına yönelik yerli işbirlikçi unsurların oluşturulması ve güçlendirilmesi olarak değerlendirilebilir. Büyük Ermenistan amacının Türkiye ayağı için bir mevzi olarak görülen ayrılıkçı Kürt gruplar, Türkiye’ye yönelmiş en etkili silah olarak değerlendirilmektedir. Ermeni unsurların, Türkiye’de olabilecek bir iç ve dış savaşta kazanan taraf olmanın hesabını Türkiye’de yaşayan alt kültür grupları üzerinden hesaplamaktadırlar diyebiliriz.

b. Ermeni diasporasının Türkiye’de yönlendirme gayreti içinde olduğu ikinci alt grup dini azınlıklardır. Türkiye’de yaşayan Ermeni dini azınlık gruba mensup bireyler soykırım iddialarını yüksek sesle ve medya araçlarıyla fikir ve düşünce özgürlüğü çerçevesinde sürdürmektedirler. Bunun tipik örneği, Türkiye’de toplumsal farklılıkların yönlendirilmesi olarak düşünülebileceğimiz, Türkiye Ermeni diasporasının, "Bu acı hepimizin" diyen yüzlerce kişi ile 1915 olaylarının 97. yılında Taksim’de “İrkçılığa ve Milliyetçiliğe Dur De Girişimi” tarafından düzenlenen anma törenidir. (<http://team-aow.discuforum.info/t11213-Turkiye-de-soyk-r-m-anmalar-ve-yans-malar.htm>)¹⁵ Söz konusu anma töreninden hareketle Türkiye’de kimliklerini gizleyerek Türkiye’den nefret eden “Kripto/gizli Ermeniler” ve Ermenistan’ın çıkarlarını Türkiye’nin üstünde tutan bir Ermeni grubunun bulunduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, Arjantinli gazeteci Avedis Hadjian tarafından kaleme alınan anı’den Canan Kaya tarafından nakledilen “Türkiye’de gizli Ermenilerin ayak izleri” başlıklı yazıda gizli Ermeniler meselesi açıkça belirtilmektedir. Söz konusu yazıda Hadjian İstanbul, Amasya, Diyarbakır, Batman, Tunceli ve Muş’u dolaşarak yaptığı araştırmada Türkiye’de “gizli Ermeniler” adıyla bilinen gizemli bir azınlığın olduğunu belirtmektedir. Ona göre yaklaşık bir asırdır gerçek kimliklerini gizleyen insanların büyük çoğunluğu, doğu illerinde olmak üzere, İslam dininin Sünnilik ve Alevilik gibi çeşitli mezheplerini benimseyerek Türk ya da Kürt kimliği altında yaşamaktadırlar. Hadjian, gizli Ermenilerin bir kısmının dedelerinin ya da ebeveynlerinin Ermeni olduklarını kabul etmelerine ve Türk ve Kürt komşularınca Ermeni ya da gavur diye adlandırılmalarına rağmen bunu reddettiklerini, bazılarının da gerçek kimliklerini kabul etmelerine rağmen bu bilgiyi kendi çocuklarından sakladıklarını anlatmaktadır. (<http://www.radikal.com.tr/ID=1121498&CategoryID=77>)

Gizli Ermenilerin Türkiye’de varlık karakterine ilişkin bir başka gösterge, 19 Ocak 2007’de Ermeni asıllı gazeteci Hrant Dink’in öldürülmesini protesto etmek için atılan “Hepimiz Hrant’ız, hepimiz Ermeniyiz” sloganı ve yürüyüşün şiddet ve terör olaylarından her gün ölümlerin yaşandığı Türkiye’de yapılan tüm cenaze törenlerini gölgede bırakacak bir ritüele dönüştürülmüş olmasıdır. Buda Diaspora Ermenilerinin Türkiye’de yaşayan bazı etnik unsurla birlikte Ermeni azınlık üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

¹⁵ Anmaya Rakel ve Arat Dink, Sevag Şahin Balıkcı’nın annesi Ani Balıkcı, Ermeni Tarihçi Ara Sarafian, BDP Milletvekilleri Sırrı Sürreyya Önder ve Seahat Tuncel, Halkların Demokratik Kongresi Halklar ve İnançlar Komisyonu üyesi Ferhat Tunç, gazeteci Oral Çalışlar, Prof. Baskın Oran ve Prof. Gençay Gürsoy ile birlikte yüzlerce kişinin katılımı dikkat çekicidir. Gösteride Ermeniler, mumlar yaktı ve yere karanfiller bıraktı. Anmada 24 Nisan 1915 gecesi gözaltına alınan Ermeni aydınların fotoğraflarının yanı sıra Hrant Dink ve Sevag Şahin Balıkcı’nın fotoğrafları taşındı. Ermeniler için simge olan nar figürünün yanı sıra Ermenice, Türkçe ve İngilizce "Bu acı hepimizin" yazılı pankart açıldı. 1915 olaylarının 97. yıldönümü nedeniyle Taksim Meydanı’nda düzenlenen anma etkinliğinde, 24 Nisan 1915’te Ermeni toplumunun sesinin kesilmek istendiği ifade edildi.

c. Ermeni diasporasının Türkiye’de yönlendirme gayreti içinde olduğu bir başka alan akademik çevredir. Ermeni diasporası, Türkiye’de Ermeni soykırım iddialarının bir gerçeklik olarak sunulduğu bir Üniversite ve akademisyen çevre de oluşturma gayreti içinde gözükmektedir. Söz konusu akademik çevre/çevreler hem eğitim-öğretim hem de çeşitli etkinlik ve yayın akışkanlığı bağlamında soykırım iddialarının gerçekliğini kabul eden yönünde gözükmektedir. ([http://www.taraf.com.tr/haber/en-insafsiz-hakim-denetci-
oldu.htm](http://www.taraf.com.tr/haber/en-insafsiz-hakim-denetci-oldu.htm)) Akademik kurum ve bireylerin yaptığı sempozyum, kongre, kitap vb. çalışmalarda 1915 olayları, ya doğrudan yada dolaylı olarak soykırım yönünde değerlendirilmektedir. (Akçam ve Dattian; 2010, 50) Örneğin Ermeni meselesi üzerine yapılan bazı çalışmaların tarihsellik açısından şiddetle eleştirilmesi, Ermeni soykırım iddialarının benimsenmesi ve doğru kabul edilmesine yönelik akademik bir çevrenin oluşturulmasına verilebilecek tipik bir gösterge olarak değerlendirilebilir. ([http://www.aktifhaber.com/
ermeni-yuzbasi-kitabina-itaraz-655392h.htm](http://www.aktifhaber.com/ermeni-yuzbasi-kitabina-itaraz-655392h.htm))¹⁶ Ermeni diasporasının etkisinde olan söz konusu akademik kurum ve bireylerin Ermeni meselesi üzerine düzenlediği sempozyumlarda Ermeni soykırımının gerçek olduğu yönünde bildirilerin ağırlıkta olduğu çalışmalardan oluşmaktadır. ([http://www.soykirimgercegi.com/
announcebody.asp?kelime=&type=1&pageinde](http://www.soykirimgercegi.com/announcebody.asp?kelime=&type=1&pageinde))¹⁷

Ermeni diasporası, Türkiye’de oluşturduğu Üniversite ve akademisyen bir çevre ile tazminat ve toprak taleplerine meşruiyet kazandırabileceğine inandıkları bir çıkarımla Türklerin “seçilmiş zafer” algısına da müdahale edilebilirliği denemeye çalışmaktadırlar. Bunun en tipik örneği uzun süredir tartışılmakta olan Çanakkale Savaşı’nda ilk düşman zırhlısını batıran tabyanın komutanı olduğu iddia edilen Torosyan’ın anlatıldığı “From Dardanelles to Palestine Sarkis Torossian” isimli kitapta gözükmektedir. (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22167962.asp>)¹⁸

d. Ermeni diasporası, Türkiye’de Ermeni soykırım iddialarının bir gerçeklik olarak sunulduğu yada sunulmasını ima eden söylemlere ve eylemlere yönelik bir siyasi çevre de oluşturma gayreti içinde gözükmektedir. ([http://www.taraf.com.tr/haber/en-insafsiz-hakim-
denetci-oldu.htm](http://www.taraf.com.tr/haber/en-insafsiz-hakim-denetci-oldu.htm), 30.11.2012,)¹⁹ Türkiye’de Türkiye aleyhine olası tüm söylemler, ifade ve düşünce özgürlüğü ve dokunulmazlık bağlamında değerlendirilerek Türklere karşı bir “nefret” ve “kin” oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bunun tipik örneği, Fransa’da yaşayan ve Ermeni diasporasının aktif isimleri arasında yer alan Samson Özararat’ın “**Diaspora’da**

¹⁶ İstanbul Bilgi Üniversitesi Öğretim Üyesi Ayhan Aktar tarafından yazılan “Çanakkale’den Filistin Cephesi’ne Yüzbaşı Sarkis Torosyan” adlı çalışma bu bağlamda değerlendirilebilir.

¹⁷ İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren "Bağımsız Toplumsal Hareket Kulübü" tarafından, 15 Nisan 2006 tarihinde, "Ermeni Sorunu Gerçeği" konulu konferansta çıkan tartışmalarda soykırımın gerçek olduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır.

¹⁸ 2.5 yılda hakaret boyutuna ulaşan tartışmaya Genelkurmay noktayı koydu. Genelkurmay, Hürriyet’e yaptığı açıklamada, arşivlerde Sarkis isimli iki asker bulunduğunu ancak ikisinin de Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı’nda görev yapmadığını bildirdi.

¹⁹ CHP’nin Dreyfus benzetmesi yaparak meclis’te basın toplantısı düzenleyen CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrikulu ve İstanbul Milletvekili Binnaz Toprak’ın Ömeroğlu’nu istifaya çağırması. Mehmet Nihat Ömeroğlu, suikast sonucu öldürülen Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink’in TCK’nın “Türklüğü aşağılamak” suçunu düzenleyen 301. maddesinden ceza almasına onay veren 18 Yargıtay üyesinden biri ve daha sonra kamu başdenetçiliğine seçilen isim. En insafsız hâkim denetçi oldu

Davutoğlu Sevinci" başlıklı yazıda, Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun söylediği "Tehcir tasvip edilemez" sözünü büyük bir adım olarak nitelendirmesidir.

e. Ermeni diasporasının Türkiye'de etkili olduğu bir başka alan, medya unsurlarıdır. Ermeni diasporasının bulunduğu tüm ülkelerde etkin bir medya kültürüne ve aracına sahip olan Ermeniler Türkiye'de de güçlü bir görünüm arz etmektedirler. Türkiye'de Ermeniler azınlık temelinde sahip olunan haklar bağlamında yerel ve ulusal gazete, TV ve internet siteleri gibi araçlara sahiptir. Örneğin Ekim 1908'de kurulan Jamanak (Zaman) gazetesi halen Türkiye'de günlük olarak yayını sürdürülen Ermenice en eski gazetelerden biridir. Aynı şekilde Nor Marmara ve Agos gazeteleri halen Türkiye'de yayınlarını sürdürmektedirler (Günay, Ferhat Kentel vd; 2009, 215-225). Türkiye'de yaşayan Ermeni grupların yayın akışını sürdürdükleri araçlar incelendiğinde hemen hemen hepsinin Ermeni soykırımı iddialarını bir gerçeklik olarak kabul eden önermeden yola çıktıkları ve çalışmalarını bu yönde devam ettirdikleri görülmektedir. Örneğin İstanbul'da faaliyet gösteren "Jamanak" gazetesinin 100. yıldönümü kutlamalarında Erivan'da "Jamanak" gazetesi redaktörünün Ermenihaber.am'e verdiği demeçte "...Türkiye'deki Ermeni cemaati biraz daha beklentiler içerisinde, biraz daha defansif bir konumda yaşamını devam ettirmeye çalışıyor." Söylemi Türkiye lehine olmayan yoruma açık bir ifade olarak kabul edilebilir.(http://www.ermenihaber.am/?lang_id=1&news) Türkiye'de yaşayan Ermeni unsurlar dijital, online vb sistem aracılığıyla Ermenistan Cumhuriyetine bağlı ulusal, yerel ve diasporanın yönettiği tüm medya araçlarına ulaşabilme imkanına sahiptir. Aras yayıncılık "Ermeni edebiyatına açılan pencere" olarak 1993'den beri faaliyetini sürdürmektedir (Günay, Ferhat Kentel vd; 2009, 225).

Sonuç ve Değerlendirme

Ermeni diasporası, 1915 olaylarına yönelik söylem ve eylemlerinde politik, sanatsal, hukuki ve medya gibi enstrümanlar üzerinden başta Ermenistan olmak üzere batı ülkelerine ve Türkiye'ye etki siyaseti uygulamaktadır. Bunlar, analitik olarak a. *Ermenistan Cumhuriyetine* b. *Batı Ülkelerine* ve c. *Türkiye'ye Cumhuriyetine etki olarak değerlendirilebilir.*

Bu etkinin Ermenistan'a yönelik olanına tipik gösterge Ermenistan'ın nüfus hareketlerinden dış politikasına kadar geniş bir yelpazede tüm alanların etki altına alınmasıdır. Örneğin Hem batıdan Ermenistan'a göçün teşvik edilmesi hem de Ermenistan'dan batıya dönük göçün önlenmesi girişimi bu durumun tipik bir unsurudur.

Ermeni diasporasının batı ülkelerine etkisi ise, batı dünyasının Türkler üzerine tarihsel ve sosyolojik bakış açısını bilen ve bu bakış açısını bir ortak fırsata dönüştürme gayreti olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda Ermeni diasporasının girişimleri şöyle özetlenebilir; **a.** bulunduğu ülkelerde Türkiye Cumhuriyeti'ni haksız/suçlu gösterme çabası, **b.** batı ülkelerinde Ermeni soykırımı iddialarını içeren çalışmaları belgesel filmlerden gazetelere kadar geniş bir iletişim alanına dayandırması, **c.** siyasi partileri, belediye başkanlarını, milletvekillerini, bakanları vb. siyasi çevreleri Ermeni soykırımı iddiası konusunda ikna etme girişimi, **d.** sivil örgütleri yönetme ve e. hukuk mücadelesinin yürütülmesidir.

Diaspora Ermenilerinin Türkiye'ye etkisi ise Ermeni diasporasının Türkiye'nin toplumsal farklılıklarını oluşturan unsurları, Ermeni soykırımı iddiasının bir gerçeklik olarak kabul görmesi yönünde etkilemeye çalışması ile belirginlik kazanmaktadır. Ermeni diasporası, a. Türkiye'de başta Kürtler olmak üzere Süryani ve Keldani gibi alt kültür gruplarını, b. Başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere bazı dini azınlıkları, c. bazı

üniversite ve akademik çevreleri ve d. bir kısım medya araçlarını, ermeni soykırımı iddialarının gerçeklikmiş gibi gösterebilmesi doğrultusunda yönlendirme, ikna etme ve manipüle etme gayreti içindedir.

Ermeni soykırım iddiası;

1—Tarihsel hesaplaşmanın aracı,

2—Müslüman bir ülke olan Türkiye'nin aleyhine potansiyel bir söylem

3—Batının tasarladığı Ortadoğu projesinde kullanılabilir bir enstrüman,

4—Ermeni diasporası, Ermenistan ve Batı ülkelerini ortak nefret alanı,

6—Ermenistan Cumhuriyetini fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak her an savaşa hazır tutma,

7—Olacak olan Türk-Ermeni savaşında/çatışmasında önceden tasarısı ve tanımı yapılmış batı desteğini kazanma,

8—Türkiye'de işbirlikçi unsurları oluşturma ve geliştirme

Bibliyografya

AFP, 24 Ekim 2007, (Tasnif Dışı-Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili YÖK basın özetleri),

Bilal Şimşir, Ermeni Meselesi 1774–2005, Bilgi Yayınları, İstanbul, 2007

Cezmi YURTSEVER, <http://www.adana01haber.com>

El Ahrar Gazetesi, 15 Kasım 2006, (Tasnif Dışı-Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili YÖK basın özetleri),

Elettherotipia. 13 Şubat 2007, (Tasnif Dışı-Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili YÖK basın özetleri)

Etyen Mahçupyan, Taraf, 01.05.2009

Günay Göksu Özdoğan-Fusun Üstel-karin Karakaşlı-Ferhat Kentel, Türkiye'de Ermeniler, Cemaat-Birey-Yurttaş, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009

Halk Cephesi. 14 Aralık 2007, (Tasnif Dışı-Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili YÖK basın özetleri)

<http://asbarez.com/99522/erdogan-offers-half-hearted-apology-for-dersim-massacres/>

<http://eozdeniz1907.blogcu.com>

<http://gundem.bugun.com.tr/israil-ermeni-kartina-oynuyor-haberi/210101/>

<http://hyetert.blogspot.com/2012/10/ermenistan-cumhurbaskan-ermenistana.html>

<http://news.am/tur/news/124675.html>

<http://r.news.am/tur/news/39532.html>

<http://sukruelekdag.wordpress.com/2007/06/>

<http://team-aow.discuforum.info/t11213-Turkiye-de-soyk-r-m-anmalar-ve-yans-malar.htm>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ermenistan_Frans%C4%B1z_%C3%9Cniversitesi

http://www.adana01haber.com/author_article_print.php?id=391

<http://www.agbu.org/aboutagbu/default.asp>

<http://www.aktifhaber.com/ermeni-yuzbasi-kitabina-itiraz-655392h.htm>

<http://www.armenianweekly.com/2010/05/04/>

<http://www.armenianweekly.com/2011/10/29/demirbas/>

<http://www.asbarez.com/78649>
<http://www.bolsohays.com/haberdetay-130764/diaspora-bakanligi-suriyeli-ermenilere-yonelik-destek-programlarina-basliyor.html>
<http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=394>
<http://www.eraren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=37>
<http://www.faktor301.com/2012/06/arsen-hagopyanin-yeni-belgesel-filmi-ermenistanin-avrupa-uzerindeki-etkisini-anlatmakta/>
<http://www.gomidas.org/>
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/12665988.asp>
<http://www.milliyet.com.tr/>
<http://www.neslihareket.net/nesli-i-haber-ajansi-nha/4314-ermeni-sevan-nisanyandan-hz-muhammede-hakaret-ve-kufur.html>
<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/11/03/israil-vatandasi-pkklilar>
<http://www.soykirimgercegi.com/announcebody.asp?kelime=&type=1&pageindex=78>
<http://www.tariharastirmalari.com/ermenidiasporasi.html> <http://www.turkishny.com/headline-news/2-headline-news/36078-sidneyde-asuri-soykrm-ant-acld>, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2011.
<http://www.zoryaninstitute.org/about.html>
<http://www.gomidas.org/>
Recep Cengiz, Ermeni Soykırımı iddiaları Toplumsal İzdüşüm, Baskı, Damla Ofset, Konya 2009
Samim Akgönül, Fransa Ermeni Toplumunu Ve Türkiye: Propaganda Ve Lobcilik, Ermeni Araştırmaları, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, S, 5, 2002
Uluç Gürkan, Ermeni Sorununu Anlamak, Destek yayınları, 2012, İstanbul
Vahakn N. Dadrian-Taner Akçam, Tehcir ve Taktik İttihad ve Terakkinin Yargılanması 1919–1922, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, 2010, İstanbul
Yücel Tanay, Türkiye'deki Kripto Ermeniler, http://turkiyegundemi.tv/Y1335_160_turkiyedeki-kripto-erменiler.html